

حسینی، سید سعید

آینده بشریت از دیدگاه شهید مطهری / سید سعید حسینی. - قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام، انتشارات، ۱۳۸۶.
۲۲۰ ص. - (انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام: ۴۶۱. فلسفه: ۶۱).

ISBN: ۹۷۸-۹۶۹-۳۱۱-۳۹۰-۴

کتابنامه: ص. ۲۲۰-۳۱۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. مطهری، مرتضی، ۱۲۹۹-۱۳۵۸. سرگزشتنامه. لفظ: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام. ب. عنوان: ج. فروست.

۲۹۷/۹۹۸

BP ۳۳۲/۷/۱۹ ج ۵

آینده بشریت

از دیدگاه شهید مطهری

سید سعید حسینی

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۳۸۷

۲۶۱

فصله ۶۱ -

۶۰ - ۱۳۸۶

شماره رتیب

شماره موضوعی

■ آینده بشریت از دیدگاه شهید مطهری

- مؤلف: سید سعید حسینی
- ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- چاپ: وفا
- نوبت و تاریخ چاپ: اول، بهار ۱۳۸۷
- شمارگان: ۱۵۰۰
- قیمت: ۳۱۰۰ تومان

● دفتر مرکزی: قم، خیابان شهید، کوی ممتاز، پلاک ۳۸
تلفن و نمابر: ۷۷۴۲۳۳۶-۲۵۱

● شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
تلفن: ۲۱۱۳۶۲۹-۲۵۱

فهرست مطالب

۲۸.....	۱-۲-۸. تداوم استاد مطهری	۱۱.....	مقدمه
۲۸.....	۱-۳. استاد مطهری از منظر آیت الله جوادی املی	۱۱.....	۱. دیدگاه مسیحیت
۲۸.....	۱-۳-۱. پنج مرحله در محضر علامه طباطبائی	۱۲.....	۲. دیدگاه فرانسیس فوکویاما
۳۰.....	۱-۳-۲. رمز اصالت و مستقیم بودن آراء استاد	۱۳.....	۳- مارکسیسم
۳۰.....	۱-۳-۳. مزد استاد	۱۳.....	۴- اسلام
۳۱.....	۱-۴. استاد مطهری از منظر آیت الله مصباح یزدی		
۳۱.....	۱-۴-۱. حکمت روز معلم		
۳۲.....	۱-۴-۲. چند درس از زندگی استاد		
۳۳.....	۲. مفاهیم		
۳۳.....	۲-۱. آینده		
۳۴.....	۲-۱-۱. فواید آینده پژوهی		
۳۵.....	۲-۱-۲. روش آینده پژوهی		
۳۵.....	۲-۱-۳. پیش بینی آینده		
۳۶.....	۲-۲. بشریت		
	بخش دوم: مبانی اندیشه «آینده بشریت از دیدگاه شهید مطهری»		
۴۱.....	فصل اول: هستی شناسی		
۴۱.....	مقدمه		
۴۲.....	۱-۱. تعریف		
۴۲.....	۱-۲. ضرورت هستی شناسی		
۴۳.....	۱-۳. اقسام هستی شناسی		
۴۳.....	۱-۳-۱. هستی شناسی علمی		
۴۴.....	۱-۳-۲. هستی شناسی فلسفی		
۴۴.....	۱-۳-۳. هستی شناسی دینی		
۴۶.....	۱-۴. معیار خوبی هستی شناسی و مصداق آن		
۴۶.....	۱-۵. مشخصات هستی شناسی اسلامی		
	بخش اول: کلیات		
۲۱.....	۱. معرفی استاد مطهری		
۲۱.....	۱-۱. استاد مطهری از منظر حضرت امام خمینی		
۲۱.....	۱-۱-۱. شناخت متقابل امام و استاد		
۲۲.....	۱-۱-۲. مقام علمی و عملی		
۲۲.....	۱-۱-۳. خدمات		
۲۳.....	۱-۱-۴. آثار		
۲۳.....	۱-۱-۵. توصیه		
۲۳.....	۱-۲. استاد مطهری، از منظر حضرت آیت الله خامنه ای		
۲۳.....	۱-۲-۱. بارزترین شخصیت استاد		
۲۳.....	۱-۲-۲. احاطه استاد به تاریخ و مقابله با تهاجم فرهنگی		
۲۴.....	۱-۲-۳. نقش استاد در خنثی کردن توطئه جدایی حوزه و دانشگاه		
۲۴.....	۱-۲-۴. ایستادگی در مقابل تزلزل اسلام منهای روحانیت		
۲۵.....	۱-۲-۵. علت انتخاب استاد، در اولین ترور یک شخصیت روحانی		
۲۶.....	۱-۲-۶. جنبه عرفانی و اخلاقی استاد		
۲۷.....	۱-۲-۷. اگر مطهری زنده بود		

۱-۲-۱-۲-۳-۲. پاسخ استاد مطهری به شاهد نقلی: ۱۲	۱-۴-۱. راه‌های اثبات هستی جامعه ۹۵
۱-۲-۲-۲-۴-۲. مدعای دو: اسلام طرفدار جامعه جهانی واحد است ۱۲۱	۱-۴-۱. دلیل مرحوم علامه و شهید مطهری ۹۵
۱-۲-۱-۲-۴-۲. دلیل استاد مطهری ۱۲۱	۱-۴-۲. شواهد قرآنی وجود جامعه ۹۶
۱-۲-۲-۲-۴-۲. دلیل مرحوم علامه طباطبائی ۱۲۱	۱-۴-۲-۱. نقد استاد مصباح یزدی بر شواهد قرآنی ۹۸
۱-۲-۲-۲-۴-۲. تعالی و انحطاط جوامع ۱۲۲	اشکال اول استاد مصباح یزدی و پاسخ آن ۹۸
۱-۲-۱-۲-۴-۲. عدالت و بی‌عدالتی ۱۲۳	بررسی سایر اشکال‌های استاد مصباح یزدی ۹۹
۱-۲-۲-۲-۴-۲. اتحاد و تفرق ۱۲۳	۱-۴-۳. استدلال دورکیم ۱۰۱
۱-۲-۲-۲-۴-۳. اجرا یا ترک امر به معروف و نهی از منکر ۱۲۴	۱-۴-۳-۱. نقد استاد مصباح یزدی به دورکیم و شهید مطهری ۱۰۲
۱-۲-۲-۲-۴-۳. فسق و فجور و فساد اخلاق ۱۲۴	۱-۴-۳-۲. بررسی نقد استاد مصباح یزدی ۱۰۲
۱-۲-۲-۲-۴-۳. فصل سوم: چیستی و هستی تاریخ ۱۲۷	فصل دوم: آینده جامعه‌ها ۱۰۵
۱-۲-۲-۲-۴-۳. مقدمه ۱۲۷	مقدمه ۱۰۵
۱-۲-۲-۲-۴-۳. هستی تاریخ ۱۲۷	۲-۱. وحدت و تمدن ماهیت جوامع ۱۰۵
۱-۲-۲-۲-۴-۳. اول: استراتژی دعوت ۱۲۸	۲-۲. هدف‌گذاری جوامع ۱۰۷
۱-۲-۲-۲-۴-۳. دوم: عنوان مکتب ۱۲۹	۲-۳. تکامل جامعه ۱۰۹
۱-۲-۲-۲-۴-۳. سوم: شرایط و موانع پذیرش ۱۳۰	۲-۳-۱. مفهوم تکامل جامعه و اقسام تکامل گرایان ۱۰۹
۱-۲-۲-۲-۴-۳. چهارم: تعالی و انحطاط جوامع ۱۳۰	۲-۳-۲. دلیل موافقان و مخالفان تکامل جامعه ۱۱۱
۱-۲-۲-۲-۴-۳. چیستی تاریخ ۱۳۱	۲-۳-۲-۱. دلیل مخالفان تکامل جامعه ۱۱۱
۱-۲-۲-۲-۴-۳. مقدمه ۱۳۱	۲-۳-۲-۱-۱. دلیل اول و نقد آن ۱۱۱
۱-۲-۲-۲-۴-۳-۱. علم بودن تاریخ ۱۳۲	۲-۳-۲-۱-۲. دلیل دوم و نقد آن ۱۱۲
۱-۲-۲-۲-۴-۳-۲. انواع علم تاریخ ۱۳۳	۲-۳-۲-۱-۳. دلیل سوم و نقد آن ۱۱۳
۱-۲-۲-۲-۴-۳-۱. تاریخ نقلی ۱۳۴	۲-۳-۲-۲. دلیل موافقان تکامل جامعه ۱۱۴
۱-۲-۲-۲-۴-۳-۲. تاریخ علمی ۱۳۵	۲-۳-۲-۲-۱. معیار تکامل اجتماعی ۱۱۴
۱-۲-۲-۲-۴-۳-۱. علت در تاریخ ۱۳۶	۲-۳-۲-۲-۲. تبیین نظر استاد مطهری در مورد تکامل جامعه ۱۱۵
۱-۲-۲-۲-۴-۳-۲. ماتریالیسم تاریخی ۱۳۸	۲-۴. آینده جوامع ۱۱۶
الف) تعریف ماتریالیسم تاریخی ۱۳۸	۲-۴-۱. از نظر علمی ۱۱۷
ب) مبانی نظریه ماتریالیسم تاریخی ۱۳۸	۲-۴-۲. از نظر اسلام ۱۱۷
۱- تقدم ماده بر روح ۱۳۸	۲-۴-۲-۱. مدعای یک: اسلام طرفدار تعدد جوامع است ۱۱۷
۲- اولویت و تقدم نیازهای مادی بر نیازهای معنوی ۱۳۹	۲-۴-۲-۱-۱. دلیل عقلی ۱۱۸
۳- اصل تقدم کار بر اندیشه ۱۴۰	۲-۴-۲-۱-۱-۱. پاسخ استاد مطهری به دلیل عقلی این مدعی ۱۱۸
۴- تقدم وجود اجتماعی انسان بر وجود فردی او ۱۴۰	۲-۴-۲-۱-۲. شاهد نقلی ۱۱۹
۵- تقدم جنبه مادی جامعه بر جنبه معنوی آن ۱۴۱	
ج) نتایج نظریه ماتریالیسم تاریخی ۱۴۱	
د) نقد و بررسی ماتریالیسم تاریخی ۱۴۲	

۲۶۰	۲-۱-۴. خانواده در جامعه آرمانی	۲۲۰	۲-۵-۲. عنصر اجتماعی
۲۶۳	۲-۴. نهاد اقتصاد	۲۲۰	۲-۵-۱. عمران دنیا
۲۶۴	۲-۱-۴. دو گونه پیوند اسلام با اقتصاد	۲۲۱	۲-۵-۲. عدالت
۲۶۴	۲-۲-۴. نظر اسلام درباره ثروت	۲۲۱	۲-۵-۲-۱. تعریف عدالت
۲۶۵	۲-۳-۴. اقتصاد سالم	۲۲۲	۲-۵-۲-۲. فطری بودن عدالتخواهی
۲۶۷	۲-۴-۴. اقتصاد در عصر ظهور	۲۲۳	۲-۵-۲-۳. راهکار دین برای برقراری عدالت
۲۶۹	۲-۳-۴. نهاد سیاست و حکومت	۲۲۴	۲-۵-۲-۴. گستره عدالت مهدوی (عج)
۲۷۰	۲-۴-۴. نهاد حقوق	۲۲۶	۲-۶. استراتژی انتظار
۲۷۱	۲-۴-۱. اقسام حق	۲۲۶	۲-۶-۱. تعریف انتظار فرج
۲۷۱	۲-۴-۲. قضا و قانون گذاری در اسلام	۲۲۷	۲-۶-۲. اقسام انتظار
۲۷۱	۲-۴-۳. قضا و قانون گذاری در عصر ظهور	۲۲۹	۲-۶-۳. رابطه انتظار و اصلاح
۲۷۳	۲-۵. نهاد تعلیم و تربیت	۲۳۱	۲-۶-۴. ابعاد انتظار
۲۷۳	۲-۵-۱. وجوه مهمتر بودن این نهاد	۲۳۲	الف: بُعد فرهنگی انتظار
۲۷۴	۲-۵-۲. گستره نهاد تعلیم و تربیت	۲۳۳	ب: بُعد نظامی انتظار
۲۷۴	۲-۵-۳. هدف نهاد تعلیم و تربیت	۲۳۴	۲-۶-۵. آثار انتظار
۲۷۵	۲-۵-۴. عوامل و موانع تربیت	۲۳۵	۲-۷. ظهور منجی، امداد غیبی
۲۷۵	۲-۵-۵. اولویتهای تعلیم و تربیت در جامعه آرمانی		فصل سوم: ویژگی های آینده تاریخی بشریت
۲۷۶	۲-۵-۶. راهکار عملی جامعه آرمانی در تعلیم و تربیت	۲۳۹	(ویژگی های تاریخی عصر ظهور)
۲۷۷	۲-۶. نکته پایانی (دشمنان مهدوی (عج))	۲۳۹	مقدمه
۲۸۰	فصل پنجم: ویژگی های فردی عصر ظهور (آینده انفرادی بشریت)	۲۳۹	۳-۱. جامعه آینده
۲۸۳	مقدمه	۲۴۱	۳-۲. دین آینده
۲۸۳	۵-۱. ویژگی های جسمانی	۲۴۳	۳-۲-۱. دین واحد
۲۸۹	۵-۲. ویژگی های عقیدتی (معرفتی)	۲۴۴	۳-۲-۲. دین واحد جهانی
۲۸۹	۵-۲-۱. آگاهی های انسان	۲۴۵	۳-۲-۳. نفی شرک
۲۹۰	۵-۲-۲. هدف آفرینش در بُعد معرفتی	۲۴۷	۳-۳. حکومت جهانی واحد
۲۹۴	۵-۳. احساسات و عواطف	۲۴۹	۳-۳-۱. مبانی حکومت جهانی واحد
۲۹۴	۵-۳-۱. اقسام امیال باطنی	۲۴۹	۳-۳-۲. دست آوردهای حکومت جهانی مهدوی (عج)
۲۹۵	۵-۳-۲. احساسات انسان تکامل یافته	۲۵۱	فصل چهارم: ویژگی های اجتماعی عصر ظهور (آینده اجتماعی بشریت)
۲۹۸	۵-۳-۳. اهتمام به امور بندگان	۲۵۳	مقدمه
۳۰۰	۵-۳-۴. احساسات و عواطف انسان قرآنی	۲۵۳	۴-۱. نهاد خانواده
۳۰۱	۵-۴. نیازها و خواسته ها	۲۵۴	۴-۱-۱. خانواده در غرب
۳۰۱	۵-۴-۱. اقسام خواسته ها	۲۵۷	۴-۱-۱-۱. اصول اخلاق نوین جنسی
		۲۵۸	۴-۱-۱-۲. بررسی اصول اخلاق نوین جنسی

۳۰۲-۵. تعارض خواسته‌های مقدس و پست.	۳۰۲
۳۰۴-۵. مقام عمل.....	۳۰۴
۳۰۷- فصل ششم: رجعت.....	۳۰۷
۳۰۷- مقدمه.....	۳۰۷
۳۰۸- ۱- چیست رجعت.....	۳۰۸
۳۰۹- ۲- امکان عقلی رجعت.....	۳۰۹
۳۱۱- ۳- آثار و فلسفه رجعت.....	۳۱۱
۳۱۳- خاتمه.....	۳۱۳
۳۱۳- استنتاج کلی.....	۳۱۳
۳۱۴- ۳. نکته پایانی.....	۳۱۴
۳۱۵- فهرست منابع.....	۳۱۵

مقدمه

الحمد لله رب العالمين و صلى الله على سيدنا و نبينا ابي القاسم محمد و على آله الطيبين الطاهرين سيما بقية الله في الارضين و لعنة الله على اعدائهم اجمعين الى يوم الدين

موضوع کتابی که پیش روی شماست، «آینده بشریت از دیدگاه استاد شهید مطهری رحمته الله» است. آینده بشریت، شامل آینده قبل از ظهور و پس از ظهور، رجعت، برزخ و آخرت می شود؛ ولی آنچه مورد تحقیق و بررسی قرار گرفته، آینده پیش از عالم برزخ و آخرت است. پرسش اصلی این است که آیا آینده بشر معلوم است یا نامعلوم؟ و اگر معلوم است، درخشان و سعادتمندانه است، یا تاریک و شفاوتمندانه؟ و اگر سعادتمندانه است، دارای چه ویژگی هایی است؟ و بالاخره نقش ما برای رسیدن به آن «عصر زندگی» چیست؟

نظریه های مختلف درباره آینده در قالب «فرجام شناسی»، «آینده نگری»، «آینده شناسی»، «سرنوشت باوری»، «غیب گویی»، «پیش بینی»، «پایان تاریخ» و... مطرح می شود. چهار نظر مطرح درباره پایان تاریخ عبارتند از: نظر مسیحیت، فوکویاما، مارکسیسم و اسلام.

۱. دیدگاه مسیحیت:

مسیحیت به آینده تاریخ، خوشبین بوده و معتقد است، حضرت مسیح علیه السلام در پایان جهان برای نجات بخشی بشر خواهد آمد؛ البته این آینده فقط برای خداوند معلوم است. حاصل تحقیق برخی محققان آن است که مسیحیان، بازگشت مسیح را برای اداره امور جهان نمی دانند؛ بلکه مسیح، رستگاری مردم و تحقق ملکوت خدا را به ارمغان می آورد، این

رستگاری نیز بیشتر جنبه اخروی و روحی دارد و جزئیات آن دقیق و روشن نیست. پس عموم مسیحیان، بازگشت مسیح علیه السلام را با آغاز قیامت همراه می‌دانند.^۱

۲. دیدگاه فرانسیس فوکویاما:

پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و پایان جنگ سرد، این سؤال مطرح شد که بعد از جهان دو قطبی، آینده جهان همراه با صلح و آرامش خواهد بود، یا جنگ جدیدی در راه است؟ و در پاسخ نظریه بدبینانه «برخورد تمدن‌ها» و دیدگاه خوش بینانه «پایان تاریخ» بیان گردید. فرانسیس فوکویاما، متفکر ژاپنی الاصل آمریکا، عضو سابق دفتر برنامه ریزی‌های سیاسی در وزارت خارجه آمریکا و تحلیلگر مرکز مطالعات راند (Rand) نظریه پایان تاریخ را در کتابی با عنوان «پایان تاریخ و آخرین انسان» مطرح ساخت. او پایان سده بیستم را «پایان تاریخ» نام نهاد، با این توضیح که با پیروزی غرب در جنگ سرد، دموکراسی لیبرال - که به نظر او مظهر عقلانیت است - پیروز شده و انسان‌ها به دنیای «پسا تاریخ» گام می‌گذارند. او شکست کمونیسم را دلیل پیروزی ارزش‌های لیبرال غربی و پایان درگیری‌های ایدئولوژیک می‌داند.

این نظریه از جهت‌های مختلف مخدوش است؛ از جمله: تحلیل شکست کمونیسم، بی‌بهره بودن دموکراسی لیبرال از معنویت، تحقیر کشورهای جهان سوم و ابتلاء به داروینیسم اجتماعی؛ بنابراین با وجود استقبال اولیه، پس از چندی ارکان این نظریه سست شد که از عوامل آن حرکت‌های اسلام‌خواهی در برخی کشورهای اسلامی است؛ بنابراین «ساموئل هانتینگتون»، مدیر مرکز مطالعات استراتژیک دانشگاه «هاروارد» نظریه «جنگ تمدن‌ها» را ارائه کرد که بنابر آن با پایان یافتن جنگ سرد، کنش و واکنش تمدن‌ها جایگزین برخوردهای ایدئولوژیک گذشته شده و به نظر او کانون درگیری‌های آینده بین تمدن غرب و اتحاد جوامع کنفوسیوسی شرق آسیا و جهان اسلام است او خواهان وحدت اروپا و آمریکا و معین کردن حدود قدرت برای نظام کشورهای

۱. ر.ک. کارگر، رحیم، آینده جهان بنیاد فرهنگی حضرت مهدی (عج)، ص ۱۱۴ - ۹۱، ج ۱، ۱۳۸۳، و محقق راد، مصطفی، اسلام و آینده جهان ص ۵۲، ۶۵ و ۶۸، دفتر انتشارات اسلامی، ج ۱، ۱۳۸۲.

کنفوسیوسی و اسلامی است. این نظریه هم به دلیل عدم ارائه تعریف علمی از تمدن و فرهنگ، همچنین کلی بودن واحدهای این نظریه؛ یعنی اسلام، تمدن کنفوسیوسی و غرب و آشتی ناپذیر دانستن اسلام و مسیحیت، مورد نقد قرار گرفته است.^۱

۳- مارکسیسم

در بحث‌های فلسفه تاریخ و نقد ماتریالیسم تاریخی و مدینه‌های فاضله، این نظر بیان و نقد می‌گردد؛ که خلاصه آن چنین است: مارکس دوران کمون اولیه و نهایی را نورانی و بقیه مراحل تاریخ را تاریک و ظلمانی می‌داند، استاد مطهری معتقد است کسانی که مراحل تاریخ را جبری می‌دانند، صلاحیت ارائه ترمیم‌های اصلاحی ندارند.

۴- اسلام

اسلام با طرح جامعه آرمانی - که اول واقع‌بینانه است، دوم با وجود تخلف ناپذیری وعده الهی، اختیار انسان را کاملاً دخیل می‌داند، سوم هدفی با چند مرتبه برای آن در نظر دارد و چهارم تحقق بخش آن را انسان کاملی می‌داند که با نام و خصوصیات نزد شیعه معلوم است - آینده‌ای بسیار درخشان برای بشریت ترسیم می‌کند، که هدف اصلی این اثر بیان تفصیلی این دیدگاه از منظر استاد مطهری است.

گفتنی است «آینده بشریت از دیدگاه استاد شهید مطهری» تاکنون مورد بررسی قرار نگرفته است؛ البته در بین آثار بزرگان می‌توان به مطالبی ارزشمند اشاره کرد که بخشی از زیر مجموعه‌های برخی فصول این کتاب را، تحقیق کرده‌اند که مناسب‌ترین و

۱. ر.ک: اطلاعات سیاسی اقتصادی: ش ۶۴ - ۶۳، غنی نژاد، موسی، پایان تاریخ و آخرین انسانی، ص ۲۸ - ۲۲ و آلوین تافلر، رویارویی تمدن‌ها، ترجمه مهدی بشارت، همان، ش ۷۶ - ۷۵، ص ۹ - ۶ و پرفسور روی متحده، نظریه تمدن‌ها از دید یک اسلام پژوه، ترجمه مجتبی امیری، همان، ش ۱۱۰ - ۱۰۹، ص ۴۵ - ۱۴ و ساموئل هانتینگتون، درگیری‌های سیاسی بعد از جنگ سرد، همان، ص ۳۵ - ۲۶ و یان ندورین پیتز، فوکویاما و پایان تاریخ، ترجمه پرویز صداقت، همان، ش ۸۰ - ۷۹ و ص ۴۸ - ۴۲ و امیری، مجتبی، بازشناسی اندیشه‌های تازه فوکویاما همان، ش ۹۸ - ۹۷، ص ۱۵ - ۱۱ و باقی نصر آبادی، غرب‌شناسی ۲، ص ۷۶ - ۷۱ - تهران معاونت آموزش نیروی مقاومت بسیج ج ۱، ۱۳۸۳ و کارگر، رحیم، آینده جهان، ص ۱۲۴ - ۱۱۵.

نزدیک‌ترین نوشته با عنوان این کتاب، مقاله آقای حسین سوزنجی با عنوان «مهدویت و انتظار در اندیشه شهید مطهری» است که در شماره ۵۴ مجله موعود چاپ شده است. پس از این مقاله، می‌توان از مقاله استاد حمید پارسانیا در کتاب اندیشه سیاسی آیت الله مطهری و مقاله موعودگرایی و فلسفه تاریخ (شماره ۲۳۷ و ۲۳۸ عصر ما) و سپس کتاب ارزشمند استاد آیت الله مصباح یزدی با عنوان «جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن» نام برد؛ ولی عنوان‌هایی که ذکر گردید و بیشتر آن‌ها که نام برده نشد، اولاً مقاله بوده و در حد تفصیل کتاب‌نمی‌باشند، ثانیاً بخشی از آئینه بشریت را بررسی کرده‌اند به طور مثال مهدویت یا زیرمجموعه‌های آن مثل نهادسیاست، ثالثاً به طور غالب از دیدگاه استاد مطهری نبوده‌اند و رابعاً به مبانی اندیشه استاد اشاره‌ای نکرده‌اند؛ بنابراین از آنچه پیش روی شماست، می‌توان به عنوان کاری نو یاد کرد.

لازم به ذکر است که اثر حاضر در چهار بخش «کلیات و مفاهیم»، «مبانی استاد مطهری در اندیشه آینده بشریت»، «جامعه و تاریخ» و «آئینه بشریت از دیدگاه استاد مطهری» تنظیم شده است.

پیش از ورود به مباحث اصلی یادآوری این نکته به خوانندگان گرامی لازم است که عنوان کتاب با بخش چهارم تناسب کامل دارد؛ به این ترتیب از سرورانی که حوصله کم‌تری دارند و یا دغدغه مطالب مطرح شده در بخش‌های دوم و سوم را ندارند تقاضا می‌شود، مستقیماً به بخش چهارم مراجعه کنند؛ اما سایر خواندگانی را که به دنبال مرور مبانی استاد مطهری در این اندیشه هستند به بخش‌های دوم و سوم ارجاع می‌دهیم. اکنون به صورت گذرا چرایی آوردن بخش دوم و سوم کتاب بیان می‌شود.

۱. استاد مطهری در متناسب‌ترین کتاب خود با این موضوع - قیام و انقلاب مهدی (عج) از دیدگاه فلسفه تاریخ - می‌گوید:

«تاریخ آن‌گاه فلسفه دارد و تحت ضابطه در می‌آید و موضوع تفکر و عبرت می‌شود که جامعه شخصیت و طبیعت داشته باشد».^۱

۱. مرتضی مطهری، قیام و انقلاب مهدی (عج) از دیدگاه تاریخ، ص ۱۰.

با توجه به عنوان کتاب باید بدانیم تاریخ چیست و فلسفه تاریخ به چه معناست و با توجه به عبارت ذکر شده باید جامعه را بشناسیم بنابراین بخش سوم کتاب به بررسی چیستی و هستی تاریخ و جامعه و فلسفه تاریخ از دیدگاه استاد مطهری پرداخته است.

۲. در بخش چهارم، یکی از ویژگی‌های آینده تاریخی عصر ظهور، «دین و جامعه و حکومت واحد» بیان شده است، ریشه این بحث در بخش سوم با عنوان «آینده جوامع» بررسی شده است.

۳. به عقیده استاد مطهری تکامل تاریخ با دو شیوه ابزاری و فطری، نتیجه دو بینش، درباره انسان است^۱؛ بنابراین در بخش دوم «انسان‌شناسی» استاد مطهری بیان شده است. افزون بر آن، زیرمجموعه‌های بحث انسان‌شناسی ریشه بسیاری از بحث‌های بخش چهارم را تشکیل می‌دهد از جمله:

بحث خلیفه الله، برای مسئله امامت،

بحث کرامت و اختیار انسان، برای رسیدن به هدف‌های آفرینش،

بحث روح و جاودانگی آن، برای موضوع رجعت،

بحث فطرت، برای بحث‌های فراوان از جمله محرک تاریخ، اصالت فرد و جامعه و...

۴. در بخش چهارم به حکومت واحد جهانی اشاره شده که از مبانی آن نفی ماتریالیسم و داشتن بینش توحیدی است، بنابراین در بخش دوم «هستی‌شناسی» استاد، و در بخش سوم «نقد ماتریالیسم» آمده است.

۵. در بخش چهارم در ویژگی‌های فردی و اجتماعی جامعه آینده‌آل، از اهداف آفرینش در بُعد علمی و عملی سخن به میان آمده است، بنابراین در بخش دوم، در ذیل موضوع هستی‌شناسی؛ هدف‌های آفرینش مطرح گردیده است.

۶. اصل این که شناخت خداوند، جامعه، تاریخ و انسان، ممکن است و نباید آن‌ها را شناخت و ابزار آن کدام است، در بحث «معرفت‌شناسی» آمده است.

۷. مدار خلافت الهی که نظام امامت را تشکیل می‌دهد، بهره‌مندی از اسماء الله است، بنابراین در هستی‌شناسی به این بحث پرداخته شده است.

۸. و....

بنابراین محصول و چکیده این نوشتار که لبیک بسیار مختصری است به ندای نائبان عام حضرت ولی عصر (عج) (توصیه به کار جدید روی آثار استاد مطهری اعلی الله مقامه)، چنین است:

تنها جهان‌بینی توحیدی و ویژگی‌های یک جهان‌بینی خوب را دارا است، در این جهان‌بینی، جهان ماهیت «از اویی» و «به سوی اویی» دارد و در تدبیر آن اسماء و صفات الهی مؤثرند. از لوازم نظام متقن علی و معلولی حاکم بر جهان، «سنن الهی» است و یکی از مصداق‌های آن «پیروزی حق بر باطل است» که ظهور ربوبیت و رحمت الهی است، که همراه با سنت دیگر خداوند - ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم - جامعه عمل خواهد پوشید و در تحقق آن وعده الهی، انسان نقش اساسی دارد، همان انسان که با سرمایه فطری و سرمایه اکتسابی از طبیعت وارد جامعه می‌شود و می‌تواند به اهداف آفرینش برسد و با فطرت تکامل جو و قناعت‌ناپذیر خود، مهمترین عامل حرکت تاریخ باشد و جوامع را به سوی کمال و یگانه شدن پیش برد.

انسان همواره اندیشه آینده بهتر را داشته است که از نمونه‌های بارز آن «مدینه‌های فاضله» می‌باشد و امروز با ظهور و افول ایسم‌های مختلف تنها نقطه امید بشر، جامعه آرمانی اسلام است که با ویژگی‌های فردی، اجتماعی و تاریخی (بی سابقه در طول تاریخ)، در حقیقت «عصر زندگی» است. به نظر استاد مطهری اصل ظهور امام زمان (عج) یک مدد غیبی اجتماعی است؛ ولی با این وجود تکلیف‌های فردی و اجتماعی مردم ساقط نمی‌شود؛ بلکه انتظار واقعی، آن آینده بسیار درخشان را نزدیک می‌کند، آینده‌ای که مرحله نخست از سه مرحله ظهور نام ولایت الهیه در عالم در مسیر «انا الیه راجعون» می‌باشد.

لازم به یادآوری است که این احتمال وجود دارد در برخی موارد کلام بزرگان نقل شده باشد ولی ارجاع آن ذکر نشده که تقاضای عفو و گذشت دارم.

در پایان مقدمه پس از سپاس از درگاه حضرت حق «جَلَّ و عَلَّی» و عنایت‌های اهل بیت علیهم‌السلام، به ویژه وجود نازنینی که «بیمنه رزق الوری» و بانوی مجلله‌ای که شهر مقدس قم منور به بارگاه ملکوتی اوست، تشکر ویژه از ریاست محترم مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته الله علیه دارم، همچنین لازم است از محضر اساتید ارجمندی که بر اینجانب حق فراوانی

دارند در نگارش این اثر از نکته سنجی های عالمانه آنان بهره مند شدم از جمله حجج اسلام و المسلمین میر سپاه، عالی، فیاضی، پارسا، آقا تهرانی و نیز اساتید و محققانی که در تکمیل و تنظیم برخی فصول و مطالب، راهنمایی فرمودند. از جمله جناب آقای مصطفی ملکیان و حجج اسلام آقایان محمود فتحعلی و رحیم کارگر و مجد مادر شاهی صمیمانه تقدیر و تشکر کنم و از درگاه حضرت حق جلّ و علی برای تمام کسانی که بر این جانب حق دارند؛ به ویژه، والدین، خانواده و اساتید ارجمندم خیر دنیا و آخرت درخواست نموده و بهترین سلام و صلوات خود را به روح مطهر امام خمینی و شهداء راه اسلام، به خصوص آیت الله مطهری نثار می کنم، که اگر آن مجاهدت ها نبود امروز نیز اثری از اسلام نبود و برای رهبر معظم انقلاب اسلامی مدظله و امت شهید پرور رحمت، رأفت، دعا و خیر حضرت بقیة الله العظمی عجل الله تعالی فرجه الشریف را خواهانم. و با اعتراف به «بضاعة مزجاة»، این اثر را به پیشگاه منور پیامبر اعظم ﷺ که بعثتش تجلی اعظم^۱ است و منتی از سوی خداوند متعال بر تمام مؤمنان^۲ تقدیم می کنم.

تقدیم به ثقل اکبر؛ قرآن کریم و ثقل کبیر؛^۳ اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام به ویژه تقدیم به آن که قیامش، وعده تخلف ناپذیر لیظهره علی الدین کله^۴ را تحقق می بخشد و آرمان توحید و بندگی خدا را عالم گیر می کند. همان آرمان که برای تحققش، پیامبران الهی به ویژه پیامبر اعظم ﷺ، شدیدترین آزارها و مصایب را متحمل شدند، فرق نفس پیامبر؛ امیرالمؤمنین علی علیه السلام، پس از تحمل بیست و پنج سال خانه نشینی و سپس مبارزه با ناکثین، قاسطین و مارقین، شکافته شد، و فاطمه زهرا علیها السلام، صورت، بازو، پهلوی، محسن و جانش را نثار کرد، جنازه مطهر امام مجتبی علیها السلام تیرباران شد و بازوان حضرت عباس علیهما السلام قطع گردید و حسین بن علی علیهما السلام در گودی قتلگاه با چهره خونی سر به سجده گزارد، زینب کبری علیها السلام به اسارت رفت و

۱. شیخ عباس قمی، مفاتیح الجنان، دعای شب بیست و هفتم ماه رجب.

۲. آل عمران، آیه ۱۶۴

۳. ر.ک: امام خمینی، صحیفه نور، ج ۲۱، ص ۱۶۹ و خطبه غدیر پیامبر اکرم ﷺ.

۴. توبه، آیه ۳۳

تقدیم به مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف که: «تحقق بخش ایده آل همه انبیا و اولیا و مردان مبارز راه حق است»^۱ امید آن که این اهدا مقبول واقع شود و از آن، اجداد و ذوی الحقوق، ارواح مطهر حضرت امام و شهدای عزیز راه اسلام به ویژه استاد شهید آیت الله مطهری بهره مند گردند.